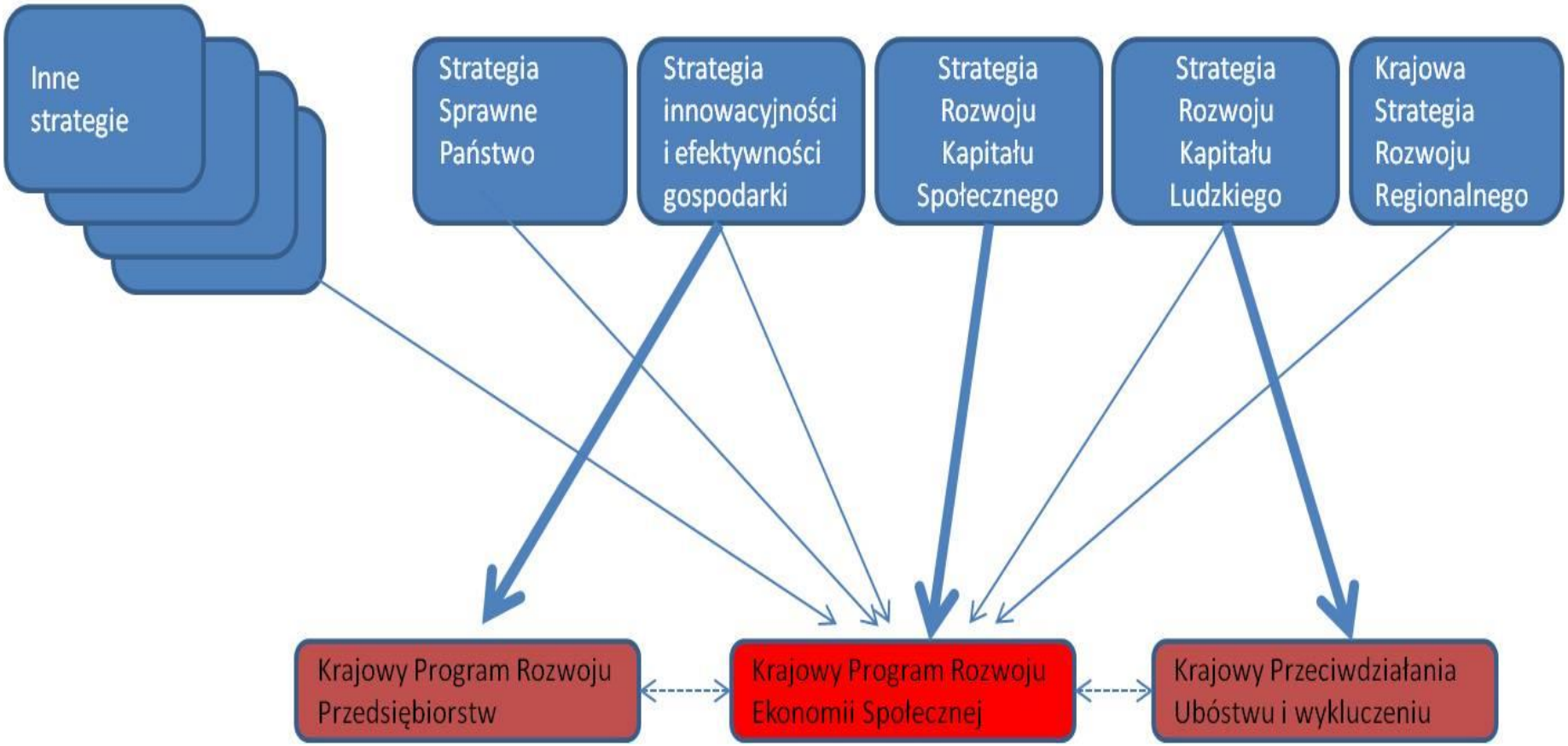
Fundusze Unii Europejskiej na lata 2014 – 2020 w Polsce

MAŁGORZATA KOWALSKA

PREZES CISTOR STOWARZYSZENIE PARTNRSTWO SPOŁECZNE

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju
- Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

Strategia Rozwoju Kraju 2020
Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo

Krajowy Program Przeciwdziałania ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu przyjęty przez rząd- 12-08-2014

Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu na lata 2014 - 2020 jest pierwszym takim strategicznym programem w Polsce, który zawiera kompleksowe działania nakierowane na trwałe zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Kluczowe kierunki działań na lata 2014 - 2020 to:

- zmniejszenie wykluczenia dzieci i młodzieży,
- stworzenie szansy na bezpieczne wejście na rynek pracy dla osób młodych
- Ułatwienie godzenia pracy zawodowej z zakładaniem rodziny,
- aktywna integracja osób wykluczonych społecznie,
- wsparcie osób starszych
- zapobieganie niepewności mieszkaniowej.

REZULTATY PROGRAMU:

Dzięki podjętym działaniom:

- wskaźnik osób zagrożonych wykluczeniem społecznym ma spaść w 2020 r. do ok. 22% z 27,3% (w 2011 r.),
- o 6,3 punktu procentowego ma zwiększyć się wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych (z 20,3 % do 27%)
- o 5,6 punktu procentowego zwiększy się zatrudnienie kobiet z najmłodszym dzieckiem na utrzymaniu do 5. roku życia (z 57,75 do 63%).

Polska na tle UE - alokacje

Alokacje w ramach PS 2014-2020* (mln €, w cenach z 2013 r)							
	Fundusz Spójności	Mniej rozwinięte regiony	Regiony przejściowe	Alokacja dla regionów słabo zaludnionych	Bardziej rozwinięte regiony	EWT	Razem
PL	23 208	51 163	-	-	2 242,4	700,5	**77 567**
Razem UE	**63 399,7**	**182 171,8**	**35 381**	**1 555,4**	**54 350**	**9 623**	**351 854,2**

Programy operacyjne w latach 2014 - 2020

6 PO:

PO Infrastruktura i Środowisko

PO Inteligentny Rozwój

PO Wiedza, Edukacja, Rozwój

PO Polska Cyfrowa

PO Polska Wschodnia

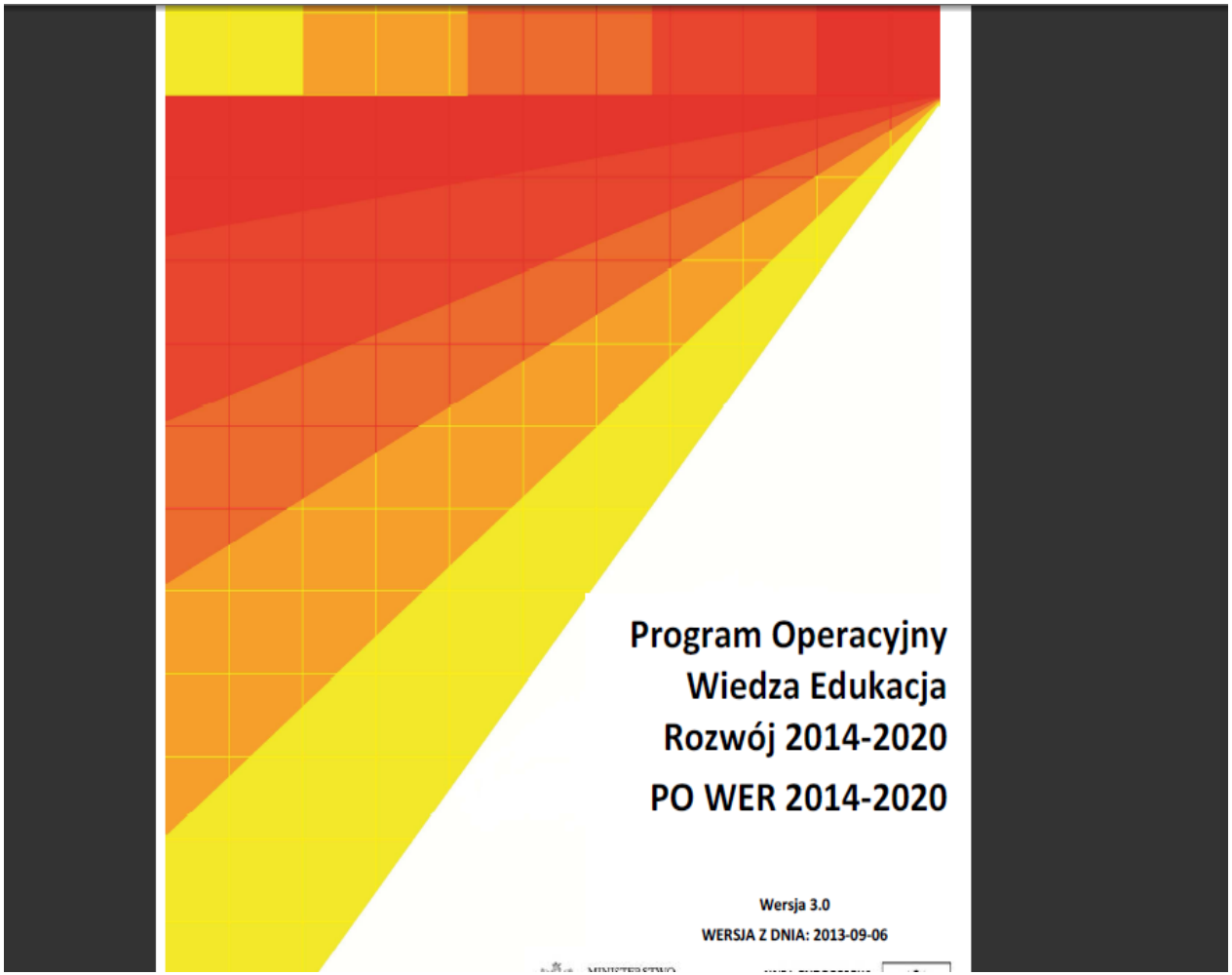
PO Pomoc Techniczna

16RPO:

16 Regionalnych Programów Operacyjnych

zasady podziału środków UE 2014-2020 na RPO

Woj. Zachodniopomorskie	1 435,5 mln **€**
Woj. Pomorskie	1 671,8
Woj. Warmińsko-mazurskie	1 549,4
Woj. Podlaskie	1 088,0
Woj. Mazowieckie	1 923,6
Woj. Kujawsko-pomorskie	1 706,5
Woj. Wielkopolskie	2 196,6
Woj. Lubuskie	813,0
Woj. Łódzkie	2 022,5
Woj. Świętokrzyskie	1 223,3
Woj. Podkarpackie	1 895,4
Woj. Lubelskie	2 000,0
Woj. Małopolskie	2 580,3
Woj. Opolskie	847,1
Woj. Śląskie	3 117,0
Woj. Dolnośląskie	2 019,4

Program Operacyjny
Wiedza Edukacja
Rozwój 2014-2020
PO WER 2014-2020
Wersja 3.0
WERSJA Z DNIA: 2013-09-06

POWER

3,7 mld euro zostanie w latach 2014-2020 przeznaczone na wsparcie reform w obszarach :

- zatrudnienia,
- włączenia społecznego,
- adaptacyjności,
- edukacji, szkolnictwa wyższego,
- zdrowia
- dobrego rządzenia.

Program Wiedza Edukacja Rozwój będzie też wspierał innowacje społeczne i współpracę ponadnarodową, wdrażanie w Polsce Inicjatywy na rzecz zatrudnienia osób młodych oraz Gwarancji dla młodzieży.

- czerpie z doświadczeń zarówno perspektywy finansowej 2007-2013, jak i programów realizowanych w latach 2004-2006, ale nie jest ich prostą kontynuacją.
- W tej perspektywie będziemy mieli do czynienia z programem krajowym, w ramach którego będziemy rozwiązywać problemy horyzontalne w politykach wspieranych z EFS,
- natomiast bezpośrednie wsparcie z tego funduszu konkretnych grup docelowych będzie udzielane w regionalnych programach operacyjnych
- PO WER będzie finansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS).

PO WER jest ukierunkowany na obszary:

- wdrożenie reform systemów i struktur w wybranych obszarach polityk publicznych, kluczowych z punktu widzenia strategii Europa 2020 i krajowych programów reform,

- wspieranie jakości, skuteczności i otwartości szkolnictwa wyższego jako instrumentu budowy gospodarki opartej o wiedzę,

- poszukiwanie nowych, niestosowanych dotąd na szerszą skalę innowacyjnych metod rozwiązywania problemów społecznych takich jak: bezrobocie, wykluczenie społeczne czy brak kwalifikacji i wykształcenia. Wypracowywanie tych metod będzie odbywać się w drodze tworzenia i testowania nowych rozwiązań a także poprzez przenoszenie rozwiązań stosowanych w innych krajach (współpraca ponadnarodowa),

- realizację programów w zakresie mobilności ponadnarodowej czyli np. staży i praktyk zagranicznych w ramach programów Erasmus czy Leonardo da Vinci

- realizację działań ukierunkowanych na bezrobotne osoby młode w wieku od 15 do 24 roku życia i poprawę ich sytuacji na rynku pracy w ramach Inicjatywy na rzecz zatrudnienia osób młodych i Gwarancji dla młodzieży.

POWER – osie priorytetowe

1. Oś I -osoby młode na rynku pracy
2. Oś II- Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
3. Oś III - Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju
4. Oś IV- Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa

Podział interwencji kraj/region - EFS 2014-2020

32% EFS – PO WER

- **poprawa ram funkcjonowania poszczególnych polityk sektorowych**
- interwencja w obszarach, dla których większą efektywność zapewni wsparcie z poziomu krajowego:
  - **wsparcie osób młodych**
  - **szkolnictwo wyższe**
  - **innowacje**

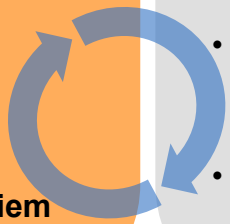
68% EFS – RPO

- **bezpośrednie wsparcie osób w celu poprawy ich sytuacji na rynku** (z wyjątkiem szkolnictwa wyższego, osób młodych, więźniów, Romów, współpracy ponadnarodowej)

Zatrudnienie – komplementarność PO WER z RPO

PO WER

- **Poprawa sytuacji osób młodych** (do 29 r. ż.) bez pracy (staże, szkolenia, bony szkoleniowe i zatrudnieniowe, wsparcie przedsiębiorczości)
- Upowszechnianie rozwiązań na rzecz **godzenia życia zawodowego z opieką nad dziećmi do lat 3**
- **Pomoc dla przedsiębiorstw w szybkim reagowaniu na zmiany gospodarcze**
- Projekty pilotażowe i testujące **w zakresie programów profilaktycznych**
- Rozwiązania z zakresu **zarządzania wiekiem w miejscu pracy**

RPO

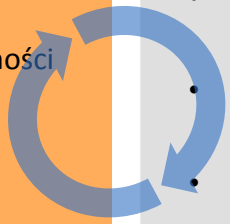
- **Bezpośrednie wsparcie dla osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji** (osoby starsze, kobiety, osoby niepełnosprawne, osoby niskowykwalifikowane) w celu poprawy ich sytuacji na rynku pracy
- wsparcie zwrotne i bezzwrotne na rozpoczęcie działalności gospodarczej
- zwiększenie **dostępności usług opieki nad dziećmi do lat 3**
- realizacja **populacyjnych programów profilaktycznych** w kierunku wczesnego wykrywania nowotworu jelita grubego, piersi i szyjki macicy
- opracowanie i wdrożenie programów ukierunkowanych na **eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy**

- możliwość startu w konkursach w zakresie **aktywizacji zawodowej osób młodych** poniżej 29 r.ż.
- **wsparcie osób młodych w regionie** w ramach działań prowadzonych ze środków ***Inicjatywy na rzecz zatrudnienia ludzi młodych*** **oraz EFS**
- przedsięwzięcia w zakresie ogólnokrajowych programów w obszarze edukacji zdrowotnej i promocji zdrowego stylu życia, upowszechnianiu **idei aktywnego i zdrowego starzenia się,** stworzeniu i rozbudowaniu sieci współpracy na rzecz aktywności zawodowej i zatrudnienia osób w wieku 50+ oraz prowadzeniu badań i analiz nad starzeniem się

Integracja społeczna – komplementarność PO WER z RPO

PO WER

- **Skuteczna polityka** – poprawa koordynacji, sieciowanie, monitorowanie, ocena efektywności
- Skuteczne instytucje – **wysokie standardy aktywnej integracji i usług społecznych**, kooperacja, sieciowanie, nowe rozwiązania, poprawa kwalifikacji
- **Pożyczki i poręczenia dla podmiotów ekonomii społecznej**

RPO

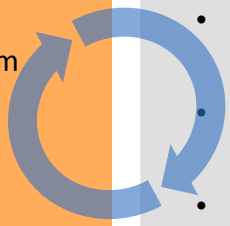
- **Kompleksowe, zindywidualizowane, długofalowe wsparcie osób** zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym
- **Rozwój narzędzi aktywnej integracji** np. poprawa dostępu do usług CIS, KIS, ZAZ
- **Przejście do świadczenia usług opiekuńczych** z poziomu instytucji na poziom najbliższego otoczenia
- **Dotacje na tworzenie podmiotów ekonomii społecznej**, dostęp do usług wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej

- konkursy dotyczące zwiększania zatrudnienia i aktywizacji **członków społeczności romskiej oraz osób odbywających karę pozbawienia wolności**
- działania mające na celu **przygotowanie podmiotów polityk publicznych do pełnej implementacji postanowień Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych**
- **tworzenie sieci współpracy i wymiany informacji na temat wsparcia i zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami** w świetle postanowień Konwencji.
- działania mające na celu **wypracowywanie i wdrażanie standardów dostępności oraz rozwiązań z zakresu zarządzania różnorodnością w miejscu pracy** w kontekście zapewnienia pełnego uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu społeczno-zawodowym.

Edukacja – komplementarność PO WER z RPO

PO WER

- Rozwój Krajowego Systemu Kwalifikacji **(KSK)**
- Budowa i rozwój rejestru usług rozwojowych **(RUR)**
- Rady programowe ds. kompetencji z udziałem przedsiębiorców
- **Lepsza jakość pracy szkół i placówek oświatowych**
- Nowoczesne metody uczenia się
- Współpraca przedsiębiorców ze szkołami i placówkami oświatowymi
- **Szkolnictwo wyższe**

RPO

- Wykorzystanie **KSK** i **RUR** we wsparciu kierowanym bezpośrednio do osób w zakresie podnoszenia kwalifikacji
- Wdrażanie programów rozwoju szkół i placówek wspierające jakość edukacji
- Włączenie pracodawców w proces kształcenia

- Działania realizowane **w obszarze szkolnictwa wyższego** (dostosowanie kształcenia do potrzeb gospodarki, rynku pracy, społeczeństwa, programy wysokiej jakości staży i praktyk studenckich, wspieranie kształcenia praktycznego i ścisła współpraca uczelni z pracodawcami) – podstawowymi beneficjentami działań będą uczelnie, które poprzez kształcenie absolwentów oddziałują również na lokalny rynek pracy.
- Uwzględnienie specyfiki regionalnej w ramach działań w obszarze szkolnictwa wyższego zostanie zapewnione za pomocą **odpowiednich mechanizmów na etapie wdrażania PO WER** (np. włączenie samorządów województw w uczestnictwo w procesie wyłaniania projektów do dofinansowania). Przewiduje się, że **ok. 150 mln euro** w ramach obszaru szkolnictwa wyższego, zostanie wydatkowane z zastosowaniem takich mechanizmów.

PO WER

- Wypracowanie nowych, bardziej skutecznych rozwiązań w obszarach interwencji EFS
- Innowacyjny: problem / grupa docelowa / narzędzia
- Wypracowywanie nowych rozwiązań lub adaptowanie istniejących już rozwiązań zagranicznych

- rozwiązania mogą dotyczyć różnych poziomów polityki: **lokalnej, regionalnej, krajowej**
- na etapie określenia tematów realizacji innowacji mogą pojawić się **obszary odzwierciedlające specyficzne terytorialne problemy**
- **działania w zakresie wdrożenia wypracowanych skuteczniejszych rozwiązań na szerszą skalę** będą się odbywało w ramach regionalnych programów operacyjnych
- **instytucje regionalne będą mogły aplikować o środki finansowe** mające na celu wypracowanie nowych rozwiązań

PO WER

- Usprawnienie procesu legislacyjnego oraz poprawa istniejącego prawa
- Poprawa dostępu i podniesienie efektywności funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości
- Usprawnienie wybranych usług/obszarów działania urzędów o kluczowym znaczeniu dla rozwoju przedsiębiorczości (zamówienia publiczne, proces inwestycyjno-budowlany, zagospodarowanie przestrzenne)

- **uproszczenie obowiązującego prawa**
- **doskonalenie procesu legislacyjnego** (poprzez lepsze wykorzystanie instrumentów oceny wpływu regulacji oraz większe zaangażowanie interesariuszy w proces stanowienia prawa)
- **poprawę dostępu i podniesienie efektywności wymiaru sprawiedliwości** (m.in. poprzez rozwój systemów polubownego rozstrzygania sporów, rozwój kompetencji kadr sądów i prokuratury, rozwój i standaryzację biur obsługi interesanta czy działania zmierzające do ukształtowania racjonalnej struktury sądownictwa)
- **poprawę jakości i dostępności usług publicznych świadczonych przez administrację** (skrócenie czasu wydawania decyzji administracyjnych i poprawa ich jakości, wprowadzenie mechanizmów zapewniających przejrzystość praktyki stosowania prawa podatkowego, usprawnienie procesu wydawania pozwoleń na budowę)

Budżet i źródła finansowania Kujawsko-Pomorskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020

Przewidywany budżet programu: 2 007 647 058,83 euro

Wsparcie UE: 1 706 500 000,00 euro

Wkład krajowy: 301 147 058,83

RPO KUJ- POM

- Blisko 80 procent tej sumy to środki przeznaczone na inwestycje,
- nieco ponad 20 procent przeznaczamy na projekty społeczne.

Idea podziału środków:

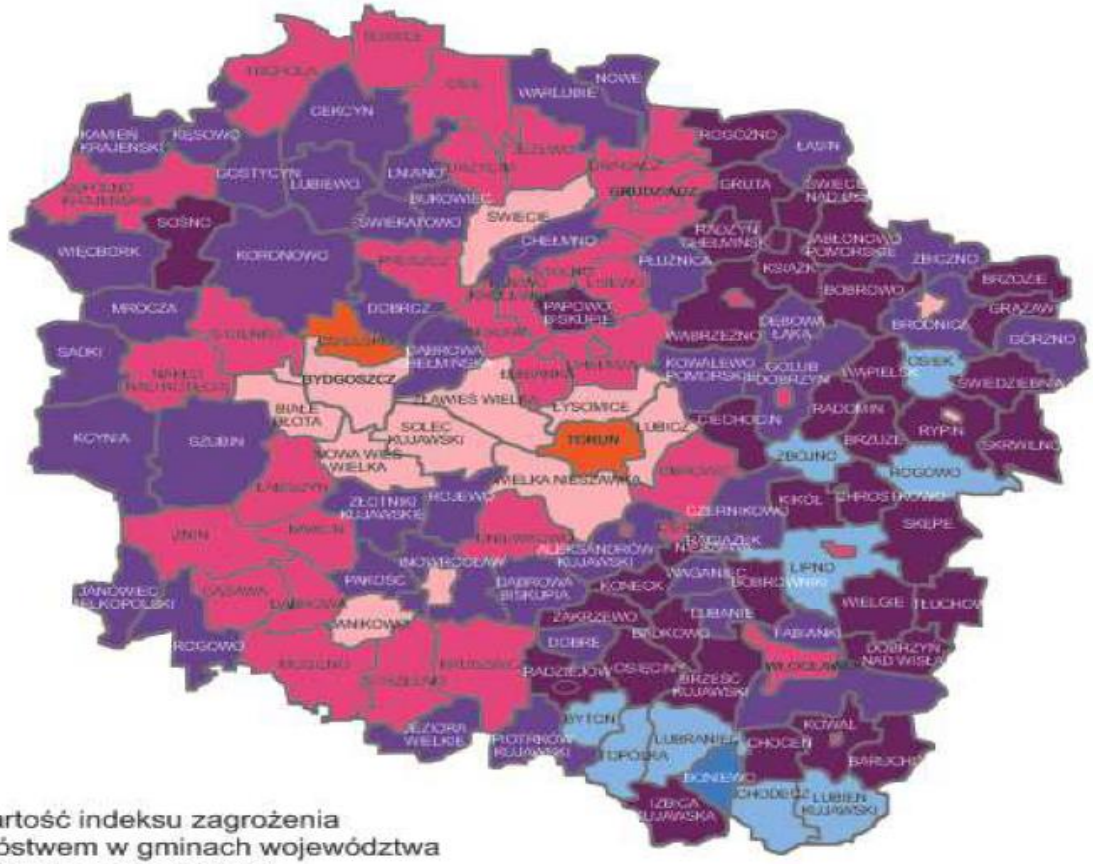
- podporządkowana go celom strategicznym wskazanym w Strategii Rozwoju Województwa 2020+.
- Nasz RPO będzie podstawowym instrumentem realizacji strategii, a strategicznymi wyznacznikami polityki rozwojowej są:

1. konkurencyjna gospodarka,
2. modernizacja wsi i miast oraz
3. silna metropolia, służąca budowie zasobnego, nowoczesnego społeczeństwa

- **Najwięcej pieniędzy** – 356 milionów euro, 21 procent wszystkich środków – zamierzamy wydać na działania związane z ograniczaniem obszaru wykluczenia i ubóstwa.

  To wybór dokonany w oparciu o twarde kryterium konieczności, bo jesteśmy cały czas regionem o wysokim wskaźniku bezrobocia i niskich wskaźnikach dochodów gospodarstw domowych.
- **Tylko nieco mniej** – 339 milionów euro, 20 procent - trafi na inwestycje związane z budowaniem sprawnej infrastruktury transportowej.
- **14 procent** puli pochłonie kompleksowe wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw,
- **13 procent** ograniczanie związanych z gospodarką szkodliwych emisji do środowiska.

Mapa 1. Wartości Indeksu zagrożenia ubóstwem w poszczególnych gminach województwa kujawsko-pomorskiego

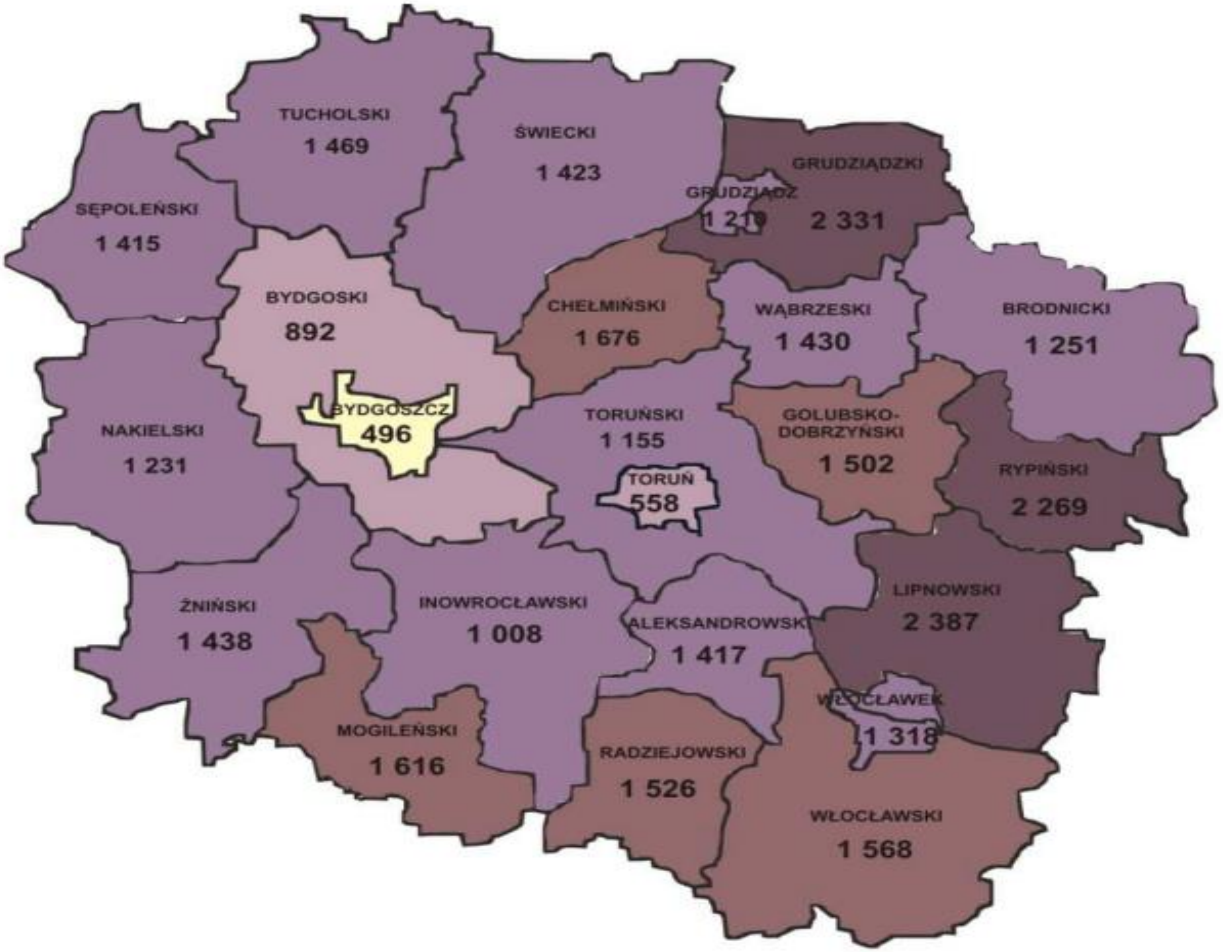

Mapa 3. Procentowy udział osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w stosunku do liczby mieszkańców danego województwa w 2012 r., a także liczba osób w tych rodzinach

Źródło: opracowano na podstawie danych ze sprawozdania MPiPS-03 za 2012 r. oraz BDL GUS

Mapa 4. Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej przypadająca na 10 tys. mieszkańców w województwie kujawsko – pomorskim w 2012 r.

Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej przypadająca na 10 tys. mieszkańców

- poniżej 500 osób na 10 000 mieszkańców (1 miasto grodzkie)
- od 501 do 1 000 osób na 10 000 mieszkańców (2 powiaty w tym 1 miasto grodzkie)
- od 1 001 do 1 500 osób na 10 000 mieszkańców (12 powiatów w tym 2 miasta grodzkie)
- od 1 501 do 2 000 osób na 10 000 mieszkańców (5 powiatów)
- powyżej 2 000 osób na 10 000 mieszkańców (3 powiaty)

Bardzo niepokojącym zjawiskiem jest fakt, iż średnio ponad połowa świadczeniobiorców pomocy społecznej to osoby długotrwale korzystające (to jest powyżej 36 miesięcy) z pomocy społecznej. Im dłuższy jest czas przebywania rodziny w systemie pomocowym, tym trudniejsza jest jej aktywizacja i wprowadzenie pożądanych zmian. Osoby długotrwale korzystające z pomocy społecznej zamykają się w błędnym kole wykluczenia społecznego. Uzależniają się od świadczeń z pomocy społecznej, w ślad za czym idzie izolacja przestrzenna oraz słaba aktywność społeczna. Następuje osłabienie aspiracji życiowych oraz chęci do działania i zmiany. Aktywność i samowystarczalność zastępuje postawa roszczeniowa w stosunku do instytucji pomocowych. Na domiar złego wykształcone niepożądane społecznie nawyki przekazywane są dzieciom, przez co współczesna bieda jest zjawiskiem nie tylko ciągłym, ale i przekazywanym z pokolenia na pokolenie, czyli społecznie „dziedziczonym". Analizując dane z lat 2010-2012 oraz prognozę na rok 2013[155] można wskazać, iż systematycznie wzrasta procentowy udział osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie osób, które uzyskały świadczenia pomocy społecznej w danym roku (od 46,3% w 2010 roku do 47,3%
w 2012 i 47,4% według prognozy na rok 2013).

POWODY KORZYSTANIA Z POMOCY SPOŁECZNEJ

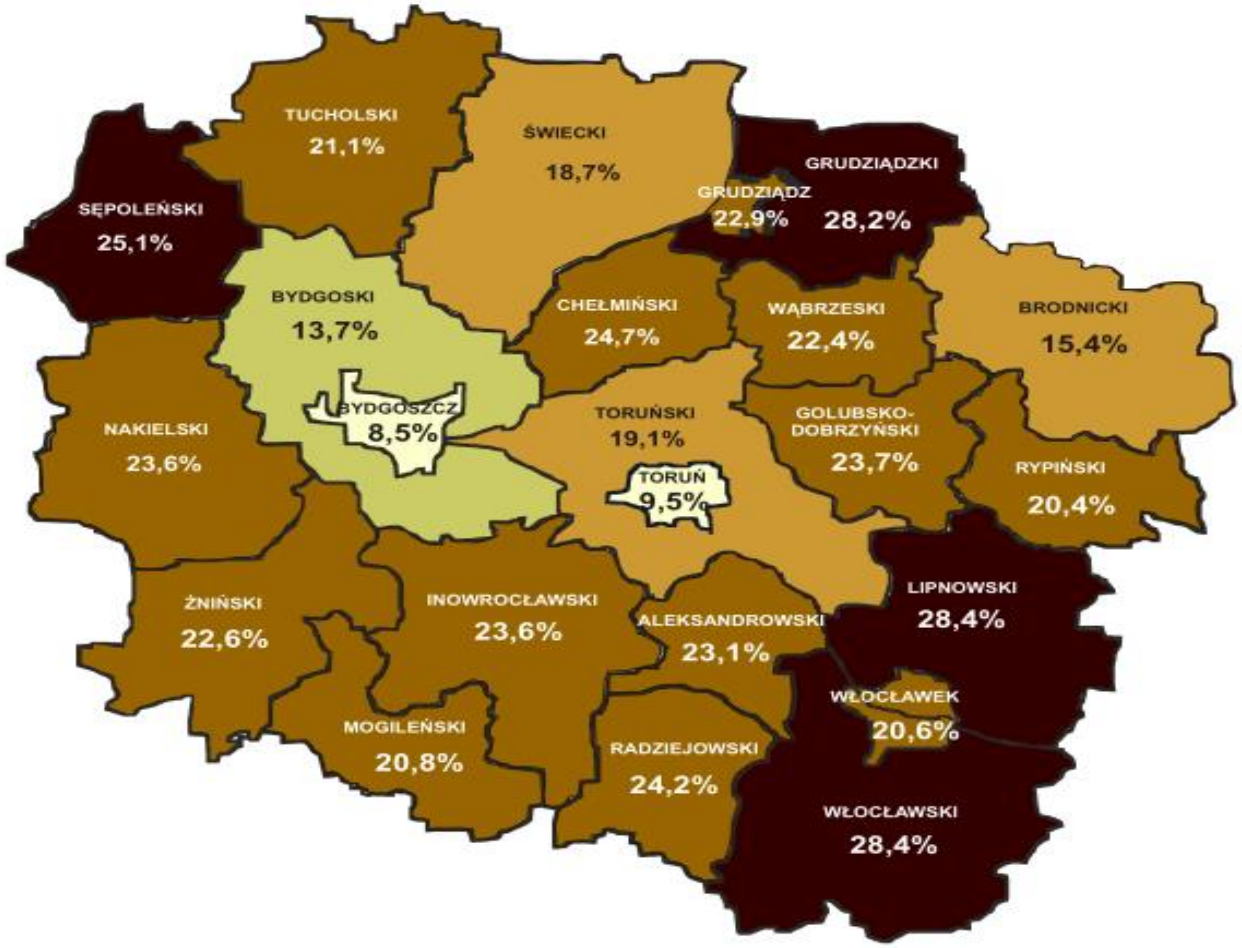
Na przestrzeni ostatnich lat wśród powodów przyznawania świadczeń pomocy społecznej dominują[157]:

- ubóstwo,
- bezrobocie,
- niepełnosprawność lub długotrwała i ciężka choroba,
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Problemy te są związane z trudną sytuacją ekonomiczną rodzin, kłopotami zdrowotnymi oraz trudnościami w prawidłowym codziennym funkcjonowaniu, zwłaszcza w przypadku rodzin niepełnych i wielodzietnych. Analizując przyczyny sięgania po pomoc społeczną należy uwzględnić, iż w jednej rodzinie może i najczęściej występuje kilka problemów jednocześnie, a w statystykach ujmowana jest zasadniczo główna przesłanka udzielenia świadczeń, tj. ubóstwo (w przypadku 64% rodzin korzystających z pomocy społecznej) lub bezrobocie (w przypadku 62% rodzin objętych pomocą społeczną). Powody te są od siebie uzależnione i często klienci pomocy społecznej są jednocześnie osobami bezrobotnymi.

Województwo kujawsko-pomorskie w 2012 r. zajęło niekorzystne 3 miejsce w kraju pod względem wysokości stopy bezrobocia – 17,9%[158].

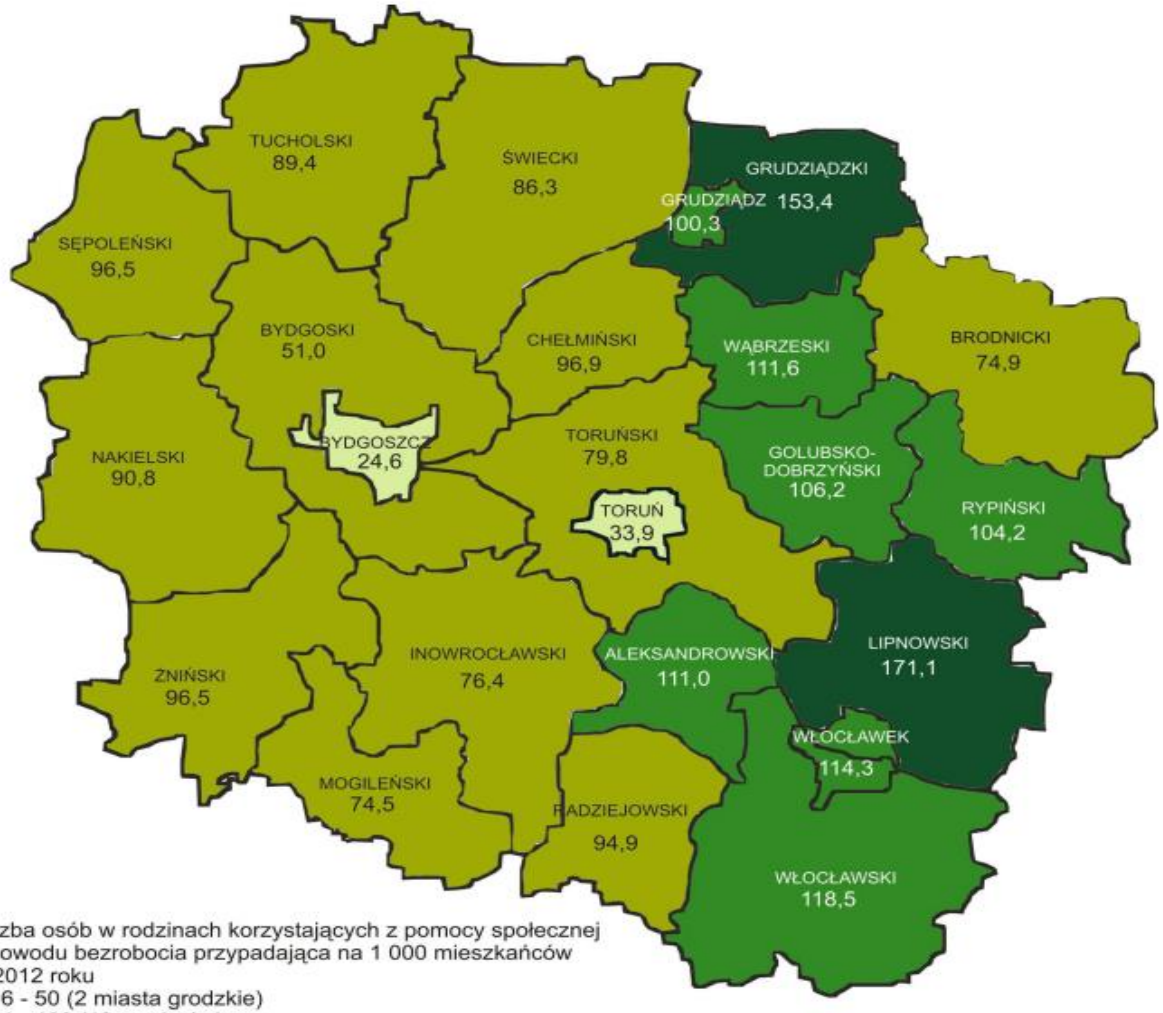
Mapa 5. Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie kujawsko – pomorskim

Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie kujawsko - pomorskim
stan na dzień 31.12.2012 r.

- Stopa bezrobocia rejestrowanego od 0% - 10% (2 miasta grodzkie)
- Stopa bezrobocia rejestrowanego od 10,1% - 15% (1 powiat)
- Stopa bezrobocia rejestrowanego od 15,1% - 20% (3 powiaty)
- Stopa bezrobocia rejestrowanego od 20,1% - 25% (13 powiatów w tym 2 miasta grodzkie)
- Stopa bezrobocia rejestrowanego od 25,1% - 30% (4 powiaty)

Mapa 6. Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia przypadająca na 1000 mieszkańców w województwie kujawsko – pomorskim w 2012 r.

W pulach osi które w całości poświęcamy **rozwojowi społecznemu** – **ósmej, dziewiątej, dziesiątej i trzynastej** – znajdą się pieniądze między innymi na:

- instrumenty dotyczące wsparcia rynku pracy (finansowanie staży, szkoleń i studiów podyplomowych oraz subsydiowane zatrudnienie),
- promowanie samozatrudnienia i pracy na własny rachunek (w tym dotacje i niskooprocentowane pożyczki),
- rozwiązania służące łatwiejszemu godzeniu życia zawodowego i rodzinnego (w tym rozbudowę systemu instytucjonalnej opieki nad dziećmi i osobami niepełnosprawnymi),
- usługi dotyczące inwestowania w kapitał ludzki dla małych i średnich przedsiębiorstw,
- wspieranie segmentu gospodarki społecznej,
- poprawę sieci usług społecznych na rzecz rodzin i rozwiązania służące poszerzaniu sfery kształcenia ustawicznego.

- RPO na lata 20014-2020 ma na celu integrację i łączenie zadań w obszarze inwestycji z projektami społecznymi - szczególnie w projektach rewitalizacyjnych kujawsko-pomorskich miejscowości.

Oś priorytetowa	Fundusz	Wsparcie UE (EUR)	Udział w całej Alokacji (%)
Oś 1 Budowa innowacyjności regionu poprzez działalność B+R przedsiębiorstw	EFRR	79 864 200,00	4,7 %
Oś 2 Cyfrowy region	EFRR	46 587 450,00	2,7 %
Oś 3 Wzmocnienie konkurencyjności gospodarki regionu	EFRR	239 592 600,00	14,0 %
Oś 4 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie	EFRR	66 553 500,00	3,9 %
Oś 5 Dostosowanie do zmian klimatu	EFRR	13 310 700,00	0,8 %
Oś 6 Region przyjazny środowisku	EFRR	50 580 660,00	3,0 %
Oś 7 Spójność wewnętrzna i dostępność zewnętrzna regionu	EFRR	339 422 850,00	19,9 %
Oś 8 Aktywni na rynku pracy EFS	EFS	112 629 000,00	6,6 %
Oś 9 Solidarne społeczeństwo EFS	EFS	64 198 530,00	3,8 %
Oś 10 Innowacyjna edukacja EFS	EFS	36 041 280,00	2,1 %
Oś 11 Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry - EFRR	EFRR	186 349 800,00	10,9 %
Oś 12 Polityka terytorialna w regionie	EFRR	282 186 840,00	16,5 %
Oś 13 Polityka terytorialna - Rozwój lokalny przyjazny rodzinie EFS	EFS	91 604 920,00	5,4%
Oś 14 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność	EFRR / EFS	37 884 300,00	2,2 %
Oś 15 Pomoc techniczna	EFS	59 693 370,00	3,5 %
Razem EFRR	**EFRR**	**1 331 070 000,00**	**78,0 %**
Razem EFS	**EFS**	**375 430 000,00**	**22,0 %**
ŁĄCZNIE		**1 706 500 000,00**	**100,0 %**

OŚ PRIORYTETOWA 8 AKTYWNI NA RYNKU PRACY

Cel tematyczny 8 Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników

8i Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo,
w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników

8iii Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw

8iv Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę

8v Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian

8vi Aktywne i zdrowe starzenie się

OŚ PRIORYTETOWA 8 AKTYWNI NA RYNKU PRACY

Cel tematyczny 8 Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników

8i Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników

Cel szczegółowy: podniesienie zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych, nieaktywnych zawodowo i poszukujących pracy
Spodziewane typy i przykłady przedsięwzięć:

1. Wsparcie ukierunkowane na pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy.

- działania związane z identyfikacją potrzeb osób poszukujących pracy,
- działania z zakresu pośrednictwa pracy i doradztwa zawodowego świadczone na rzecz osób bezrobotnych, nieaktywnych zawodowo i poszukujących pracy,
- działania ukierunkowane na opracowanie i wdrożenie IPD.

2. Działania służące nabywaniu i podnoszeniu kompetencji i kwalifikacji zawodowych oraz lepszemu ich dopasowaniu do potrzeb rynku pracy, w tym zdobycie doświadczenia zawodowego.

Przykładowe typy przedsięwzięć:
- działania ukierunkowane na rozwijanie kwalifikacji zawodowych poprzez organizację szkoleń zawodowych, specjalistycznych kursów, finansowanie studiów podyplomowych, studiów uzupełniających (uzupełnienie kwalifikacji poprzez finansowanie nauki na studiach niestacjonarnych),
- działania ukierunkowane na realizację programów staży i praktyk zawodowych, służące zdobyciu doświadczenia zawodowego,
- działania ukierunkowane na wsparcie adaptacyjne w miejscu pracy, w tym w zakresie doposażenia i wyposażenia stanowiska pracy, subsydiowane zatrudnienie.

3. Wsparcie działań z zakresu mobilności zawodowej i terytorialnej.

Przykładowe typy przedsięwzięć:
- wsparcie finansowe w postaci grantu relokacyjnego,
- działania w ramach sieci EURES związane z bezpośrednim świadczeniem usług dla bezrobotnych, poszukujących pracy i pracodawców.

4. Wsparcie działań z zakresu reorientacji zawodowej rolników i rybaków. Przykładowe typy przedsięwzięć:

- działania na rzecz osób zatrudnionych w rolnictwie i rybactwie ukierunkowane na zmianę lub nabycie nowych kwalifikacji zawodowych umożliwiających podjęcie zatrudnienia na otwartym rynku pracy.

8iii Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw

Cel szczegółowy: wzrost przedsiębiorczości i samo zatrudnienia w regionie.

1. Wsparcie na rzecz rozwoju przedsiębiorczości oraz samo zatrudnienia
- działania szkoleniowo-doradcze dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz znajdujących się w początkowym okresie prowadzenia działalności,
- wsparcie w formie instrumentów finansowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej (pożyczki preferencyjne, dotacje na spłatę odsetek, granty zwrotne),
- wsparcie w formie bezzwrotnych dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, udzielane przez podmioty inne niż PUP-y
- wsparcie pomostowe dla osób prowadzących działalność gospodarczą.

8iv Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę

Cel szczegółowy: wzrost aktywności zawodowej osób powracających na rynek pracy.

1. Wsparcie tworzenia i funkcjonowania podmiotów świadczących usługi opieki nad dziećmi do lat 3
- wsparcie dla tworzenia i funkcjonowania podmiotów opieki nad dzieckiem do lat 3, w tym żłobków (m.in. przyzakładowych), klubów dziecięcych,
- tworzenie warunków dla rozwoju opieki nad dziećmi do lat 3 u dziennego opiekuna,
- działania ukierunkowane na istniejące formy opieki nad dziećmi do lat 3 w zakresie tworzenia dodatkowych miejsc opieki.

2. Wspieranie aktywizacji osób powracających na rynek pracy po urlopach macierzyńskich/wychowawczych oraz wdrożenia elastycznych form zatrudnienia
- opracowanie i wdrożenie kompleksowych programów wspierających powrót do pracy,
- finansowanie opieki nad dziećmi do lat 3 (np. voucher aktywizacyjny).
- działania ukierunkowane na opracowanie i wdrożenie nowych rozwiązań w zakresie organizacji pracy np. worksharing, telepraca, elastyczne godziny pracy, wypożyczanie pracowników.

8v Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian

Cel szczegółowy: rozwój kompetencji i kwalifikacji pracowników oraz dostosowanie przedsiębiorstw do zmian.

1. Wsparcie w zakresie rozwoju kwalifikacji przedsiębiorców pracowników sektora MMŚP w oparciu o podejście popytowe

- działania szkoleniowe, doradcze oraz studia podyplomowe zaprojektowane zgodnie z oczekiwaniami i zdiagnozowanymi potrzebami przedsiębiorstw ukierunkowane na wzmocnienie ich potencjału i konkurencyjności m.in. w zakresie finansów, kontroli zarządczej, rachunkowości, prawno-podatkowym, planowania, zarządzania zasobami ludzkimi itp.

2. Wsparcie w zakresie usług szkoleniowo-doradczych dla przedsiębiorstw z sektora MMŚP, odczuwających negatywne skutki zmiany gospodarczej ukierunkowanych na zapobieganie sytuacjom kryzysowym, w tym pomoc doradcza w zakresie opracowania i wdrożenia planu rozwoju działalności/planu restrukturyzacji,

- działania szkoleniowe i doradcze dla przedsiębiorstw i ich pracowników, w szczególności zaś dla kadry zarządzającej ukierunkowane na budowanie świadomości w zakresie opracowywania i wdrażania projektów wspierających modernizację w obszarze działalności (wsparcie dla planowania, wdrażania procesów zmian, budowanie strategii przetrwania lub wyjścia z kryzysu)

3. Wsparcie w zakresie przygotowania i realizacji programów outplacementowych w przedsiębiorstwach

- kompleksowe programy outplacementowe obejmujące m.in. szkolenia, poradnictwo zawodowe, poradnictwo psychologiczne, wsparcie finansowe dla osób planujących rozpocząć działalność gospodarczą, doradztwo, wsparcie pomostowe itp.

4. Wsparcie w zakresie wspólnych inicjatyw partnerów społecznych na rzecz adaptacyjności.

- tworzenie partnerstw lokalnych angażujących przedsiębiorstwa, organizacje pracodawców, związków zawodowych, jednostek samorządu terytorialnego, instytucji rynku pracy oraz innych podmiotów ukierunkowanych na opracowanie i wdrażanie strategii zarządzania zmianą na poziomie lokalnym/regionalnym,
- podejmowanie wspólnych inicjatyw lokalnych/regionalnych na rzecz rozwijania zdolności adaptacyjnych m.in. z zakresu organizacji pracy, form świadczenia pracy, zarządzania wiekiem, zarządzania strategicznego, budowania i wykorzystania potencjału pracowników, programów rozwijania kompetencji i kwalifikacji pracowników, promowania społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw.

8vi Aktywne i zdrowe starzenie się

Cel szczegółowy: wydłużenie aktywności zawodowej oraz poprawa stanu zdrowia osób pracujących.

1. Wsparcie w zakresie przekwalifikowania pracowników długotrwale pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie

- programy przekwalifikowania, szkolenia i doradztwo ukierunkowane na nabycie nowych lub zmianę kwalifikacji zawodowych dla osób długotrwale pracujących narażonych na pogorszenie się zdrowia w związku ze specyfiką wykonywanej pracy lub warunkami szkodliwymi, ukierunkowane na kontynuowanie pracy na stanowiskach o mniejszym obciążeniu dla zdrowia.

2. Wsparcie w zakresie realizacji populacyjnych programów profilaktycznych dla osób zagrożonych przerwaniem aktywności zawodowej w kierunku wczesnego wykrywania m.in. nowotworu jelita grubego, piersi i szyjki macicy.

3. Wsparcie w zakresie profilaktyki zdrowotnej (pierwotnej i wtórnej) służące wydłużaniu aktywności zawodowej w zakresie chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu

- programy profilaktyczne dotyczące w szczególności chorób układu kostno-stawowo-mięśniowego, chorób układu mięśniowego, chorób układu oddechowego, chorób układu nerwowego, zaburzeń psychicznych, chorób układu trawiennego, cukrzycy, chorób tarczycy, chorób nowotworowych, w tym nowotwory płuc, nowotwory głowy i szyi, choroby układu krążenia,
- programy w zakresie profilaktyki chorób zawodowych.

4. Wsparcie w zakresie programów rehabilitacji leczniczej ułatwiające powrót na rynek pracy
- programy rehabilitacji leczniczej dla osób zagrożonych przerwaniem aktywności zawodowej m. in. w zakresie ostrych zespołów wieńcowych, udarów, chorób układu kostno-mięśniowego.

5. Wsparcie w zakresie eliminowania zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy
- działania ukierunkowane na poprawę ergonomii pracy, środowiska pracy,
- działania w zakresie promocji zdrowia dla osób pracujących w miejscu pracy,
- działania edukacji zdrowotnej ukierunkowane w szczególności na wspieranie aktywności zawodowej, promowanie zdrowego trybu życia,
- działania obejmujące szkolenia i doradztwo w zakresie zarządzania wiekiem w przedsiębiorstwie.

6. Wsparcie w zakresie programów zdrowotnych dla osób zagrożonych przerwaniem aktywności zawodowej ze względów zdrowotnych w zakresie wykraczającym poza finansowanie w ramach systemu powszechnych świadczeń zdrowotnych

OŚ PRIORYTETOWA 9 SOLIDARNE SPOŁECZEŃSTWO

Cel tematyczny 9 Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją

9.i. Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie

9iv. Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym

9v. Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia

9.i. Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie

Cel szczegółowy: wzrost aktywności społecznej i zawodowej osób i grup wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

1. Programy na rzecz aktywizacji społeczno zawodowej osób i grup wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem społecznym wykorzystujące instrumenty aktywizacji społecznej, zawodowej, edukacyjnej, zdrowotnej w tym w ramach PAI..

- działania ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową osób, rodzin i grup wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem, w tym realizowane za pośrednictwem podmiotów ekonomii społecznej.
- działania ukierunkowane na integrację i rehabilitacje społeczno-zawodową osób niepełnosprawnych, w tym realizowane za pośrednictwem podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym.

.

2. Programy służące rozwijaniu umiejętności społecznych i nabywaniu kompetencji zawodowych ukierunkowane na wsparcie młodzieży opuszczającej formy pieczy rodzinnej i instytucjonalnej oraz młodzieży wobec której zastosowano środek wychowawczy (w tym w postaci kurateli sądowej). działania z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej oraz uzupełnianiu procesu usamodzielniania się skierowane do młodzieży znajdującej się w szczególnej sytuacji życiowej tj. do wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych, osób opuszczających pieczę rodzinną

- działania służące wzmacnianiu kompetencji społecznych i zawodowych młodzieży pozostającej pod kuratelą sądową.

3. Wsparcie działań reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej podmiotów integracji społecznej w tym centrów integracji społecznej, klubów integracji społecznej, zakładów aktywności zawodowej, warsztatów terapii zajęciowej oraz innych podmiotów działających na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej (których podstawowym zadaniem nie jest działalność gospodarcza).

Potencjalni beneficjenci/grupy docelowe

Wszystkie podmioty z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

Grupa docelowa:

- osoby spełniające łącznie trzy warunki:
  - korzystające ze świadczeń społecznych,
  - wiek aktywności zawodowej 15-67,
  - niezatrudnieni lub zatrudnieni zagrożeni wykluczeniem społecznym z co najmniej jednego powodu spośród wskazanych w art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004r o pomocy społecznej, i/lub korzystają ze wsparcia na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej z 9 czerwca 2011 r.,
- młodzież opuszczająca formy pieczy rodzinnej i instytucjonalnej oraz młodzież wobec której zastosowano środek wychowawczy (w tym w postaci kurateli sądowej),
- otoczenie osób wykluczonych społecznie (w takim zakresie w jakim jest to niezbędne dla wsparcia osób wykluczonych społecznie) w tym osoby pełniące obowiązki opiekuńcze.

9iv. Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym

1. Wsparcie na rzecz poprawy dostępu do usług opiekuńczych nad osobami starszymi, niepełnosprawnymi i zależnymi.

- tworzenie i rozwój oferty placówek wsparcia i opieki,
- rozwój niestacjonarnych usług opiekuńczych świadczonych w środowisku,
- działania ukierunkowane na podnoszenie umiejętności rodzin i opiekunów służące poprawie jakości usług opiekuńczych.

2. Wsparcie na rzecz poprawy dostępu do usług zdrowotnych i rehabilitacji leczniczej służącej przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu.

- programy rehabilitacji leczniczej ukierunkowane na poprawę funkcjonowania dzieci i młodzieży niepełnosprawnej lub osób starszych,
- programy profilaktyki zdrowotnej badań przesiewowych dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym,
- programy wczesnej diagnostyki i leczenia wad rozwojowych dzieci zagrożonych dysfunkcjami lub niepełnosprawnością,
- programy rehabilitacji leczniczej dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- programy szczepień dla dzieci i osób starszych,
- programy profilaktyki zdrowotnej dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

3. Inicjatywy ukierunkowane na rozwój i poprawę dostępu do usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej.

- usługi szkoleniowe, doradcze i specjalistyczne osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą w tym rodziny zastępcze i kadry prowadzącej, zarządzającej, w tym dyrektorów rodzinnych domów dziecka oraz szkolenie kandydatów na asystentów rodziny (jako działania uzupełniające wsparcie realizowane w ramach POWER),
- działania służące wspieraniu rodzin i osób w wypełnianiu ról społecznych i opiekuńczo-wychowawczych realizowane przez placówki wsparcia dziennego, asystentów rodziny, rodziny wspierające,
- rozwój usług społecznych skierowanych do rodzin i osób w kryzysie świadczonych poprzez Ośrodki Interwencji Kryzysowej,
- wsparcie rozwoju form pieczy zastępczej m.in. podnoszenie jakości opieki nad dziećmi w instytucjonalnej pieczy zastępczej poprzez zmniejszenie liczby dzieci w placówkach opiekuńczo -wychowawczych oraz podwyższenie wieku dzieci w tych placówkach, a także rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej (deinstytucjonalizacja).

4. Wspieranie rozwoju usług społecznych o charakterze środowiskowym dla osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem [usługi inne niż opiekuńcze i zdrowotne]

- usługi informacyjne, edukacyjne, terapeutyczne, poradnictwo prawne, poradnictwo i wsparcie indywidualne/grupowe w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności zawodowych, służące przezwyciężaniu nieporadności życiowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- działania ukierunkowane na wsparcie osób bezdomnych,

PRIORYTET INWESTYCYJNY 9v.: Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia

Cele szczegółowe: rozwój i wzmocnienie potencjału sektora ekonomii społecznej.

1. Wsparcie rozwoju lub funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej zgodnie z zakresem i kierunkami określonymi w „Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej".

- działania ukierunkowane na podnoszenie umiejętności społecznych i kompetencji zawodowych i doświadczenia zawodowego pracowników i wolontariuszy PES,
- tworzenie lokalnych i regionalnych partnerstw i sieci współpracy na rzecz rozwoju podmiotów ekonomii społecznej ,
- działania z zakresu animacji i inkubacji oraz szkoleń, doradztwa i wsparcia finansowego, służące tworzeniu nowych podmiotów ekonomii społecznej,
- działania ukierunkowane na rozwój specjalistycznych usług dla podmiotów ekonomii społecznej, w szczególności usług o charakterze biznesowym,
- wsparcie na rzecz zwiększenia zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej.

2. Wsparcie działań z zakresu koordynacji i monitorowania rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie.

OŚ PRIORYTETOWA 10 INNOWACYJNA EDUKACJA

Cel tematyczny 10 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie

10i Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia

10iv Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami

10iii Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji

Wsparcie realizowane będzie na następujących obszarach:

– obszary wiejskie oraz miasta do 20 tys. mieszkańców pełniące role centrów społeczno- gospodarczych w danym regionie - na obszarach objętych LSR.

Na tych obszarach realizowana będzie interwencja zarówno EFRR jak i EFS.

Wspierane będą w szczególności działania z zakresu rynku pracy oraz stymulacja wewnętrznego potencjału gospodarczego, wsparcie dla procesów rozwojowych i restrukturyzacyjnych wobec obszarów wiejskich i miejskich, poprawa dostępu mieszkańców do podstawowych dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe, zwiększenie aktywności społeczno – zawodowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym,

– **miasta powyżej 20 tys. mieszkańców.**

Realizowana będzie tu wyłącznie interwencja EFS polegająca na wspieraniu działań związanych z odbudową zdolności do rozwoju poprzez zintegrowaną rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich, działania z zakresu rynku pracy oraz stymulacja wewnętrznego potencjału gospodarczego, zwiększenie aktywności społeczno – zawodowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Obowiązkiem każdej LGD jest stworzenie oraz realizacja zintegrowanej i wielosektorowej LSR dla danego obszaru

Rozwój lokalny kierowany przez społeczność

Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS) jest oprócz ZIT jednym z instrumentów wspierających rozwój terytorialny w perspektywie finansowej 2014-2020.

Pomimo zaprogramowania interwencji RLKS w celu tematycznym 9. Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją, RLKS może obejmować zakres tematyczny innych CT.

Celem RLKS jest wzrost ożywienia społecznego i gospodarczego na obszarach objętych Lokalnymi Strategiami Rozwoju (RLKS). zaktywizuje lokalne społeczności i umożliwi kształtowanie się kapitału społecznego, który jest znaczącym czynnikiem w kontekście poprawy konkurencyjności obszarów, na których brakuje miejsc pracy, pogarszają się warunki życia i kumulują się inne problemy społeczne..

Rozwój lokalny kierowany jest przez LGD, składające się z osób reprezentujących lokalne interesy publiczne i prywatne interesy społeczno-gospodarcze, przy czym społeczeństwo obywatelskie i partnerzy z sektora prywatnego powinni posiadać co najmniej 50% udziału w procesach decyzyjnych, a żadna pojedyncza grupa interesów nie powinna posiadać więcej niż 49% głosów.

RLKS- ROZWÓJ LOKALNY KIEROWANY PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ

OŚ PRIORYTETOWA 11 ROZWÓJ LOKALNY KIEROWANY PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ

Cel tematyczny 9 Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.

9vi Lokalne strategie rozwoju realizowane przez społeczność.

1.budowa i rozwój lokalnych partnerstw publiczno-społecznych na rzecz tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw społecznych, jako działania realizowane w sposób komplementarny do działań zaplanowanych w PI 9v,

2. lokalne inicjatywy na rzecz wspierania przedsiębiorstw, zatrudnienia i mobilności pracowników,

3. kompleksowe wsparcie społeczności lokalnych ukierunkowane na animację i realizację inicjatyw służących podejmowaniu aktywności społeczno-zawodowej, poprawie zatrudnienia i zdolności do podjęcia zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zapobieganiu ich wykluczeniu społecznemu,

4. rozwój rodzinnych i środowiskowych form wsparcia dla rodzin,

5. profesjonalizacja usług na rzecz osób ubogich i wykluczonych społecznie, jako działania realizowane w sposób komplementarny do działań zaplanowanych w ramach POWER,

6. wsparcie przygotowawcze oraz koszty bieżącej działalności i animacji.